

EGE BÖLGESİ'NDE BULUNAN MESLEK YÜKSEKOKULLARININ DURUM ANALİZİ: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ELİF YÜCEBAŞ¹; GÖNÜL ALKAN; HANDE GÜL ATASAĞUN; HÜSEYİN AVNİ EGELİ

ÖZET

Ülkelerin ekonomik gelişimine katkı sağlayan çeşitli sektörlerin ihtiyacı olan kalifiye eleman yetiştiren meslek yüksekokullarında verilen eğitimin kalitesi ve çerçevesi seneler içerisinde değişim göstermiştir. Meslek yüksekokullarının işlevi ve yapısı günümüzde hala tartışma konusudur. Bu kurumlarda mevcut sıkıntıların belirlenerek ortaya konulması, eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma kalitesinin artırılması ve nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Yapılan bu çalışmada, Ege Bölgesi'nde bulunan meslek yüksekokullarının mevcut durumları; program profilleri, öğretim elemanı yapısı, meslek yüksekokulunun bölgesel ve ekonomik yapıyla ilişkileri dikkate alınarak karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Bu bağlamda mevcut sorunlar belirlenerek, bu sorunlara çeşitli çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Meslek Yüksekokulu, Ege Bölgesi

ABSTRACT

The quality and the frame of education at vocational schools, which train qualified employee needed in the various sectors contributing to the economic development of the countries, have changed in many years. Nowadays, the function and structure of vocational schools are still issues of conflict. The determination of the existing problems in these schools is very important in terms of improving the quality of education and scientific research and training the qualified manpower. In this study, the current situation of vocational schools in the Aegean region has been analyzed comparatively taking into account the program profiles, the structure of instructor, the relations with regional and economic development. And in this regard, it has been determined the present problems and offered various solutions.

Key Words: Vocational School, Aegean Region

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Meslek Yüksekokulu, elif.yucebas@deu.edu.tr

1. Meslek Yüksekokulları - Genel Durum

1.1. Meslek Yüksekokullarının Tarihçesi ve Kurulu

Ülkemizde Cumhuriyet dönemine geçiş ile birlikte sanayileşmeye verilen önem artmıştır. Üretimde çalışacak olan ara eleman yetiştirme ve bununla ilgili eğitimin nasıl gerçekleştirileceği de bir sorunsal olarak bu dönemde ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle teknik ve mesleki eğitim alan kalifiye kişiler yetiştirmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 1936 yılında bir rapor hazırlamıştır. Bu rapora göre; çeşitli mesleki alanlarda ve kademelerde ihtiyaç duyulan teknik insan gücü yetiştirmek amacıyla Çıraklık Okulları, Akşam Sanat Okulları, Gezici ve Geçici Kurslar, Orta Meslek Okulları, Tekniker Okulları ve Mühendis okullarının açılması öngörülmüştür (Gürbüz, 2011). MEB, 1969 yılında meslek liseleri bünyesinde açtığı teknisyen okullarını 1975 yılında kapatarak, aynı yıl bu okulları “Meslek Yüksekokulu” adıyla yeniden öğretime açmıştır (Erden ve diğerleri, 2007). 1974-1981 döneminde MEB bünyesinde yer alan bu uygulama YAY-KUR olarak adlandırılmıştır (Kavak, 1992 , s. 95). 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmıştır. Bu kanuna göre akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüştür. Ayrıca konservatuarlar ile meslek yüksekokulları da üniversitelere bağlanmıştır (DPT, 2000). 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 3. maddesinde meslek yüksekokulları “*Belirli mesleklere yönelik nitelikli insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan, yılda iki veya üç dönem olmak üzere iki yıllık eğitim-öğretim sürdüren, ön lisans derecesi veren bir yükseköğretim kurumudur.*” şeklinde tanımlanmıştır. Meslek yüksekokulları ile ilgili Cumhuriyet döneminden bugüne dek yapılan düzenlemeler, bu okulların yapısal değişiminin yanı sıra işlevsel olarak da değişimini ve dönüşümünü içermektedir.

1.2. Meslek Yüksekokullarının Amaçları

Meslek yüksekokullarının temel amacı belli mesleklere yönelik olarak nitelikli insan gücünün yetiştirilmesidir. Bununla birlikte meslek yüksekokullarının, öğretim elemanlarının yapmış olduğu bilimsel araştırmalar yoluyla bilgiyi üretmek ve yayma konusunda toplumsal ve bölgesel olarak lider olma gibi amaçları da bulunmaktadır. 1980 sonrası süreçte bölgeler, ülkelerin kalkınmasında önemli bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de özellikle yükseköğretim, bölgelerin kalkınması açısından önemli katma değer sağlayan faktörlerdendir. Bugün üniversiteler sadece bilgi üretmek değil üretilen bilginin aynı zamanda piyasanın işlerliğini ve devamlılığını da sağlayan bir özelliğe sahip olmuşlardır.

Ekonomik, toplumsal ve siyasal yapının ulusal hedeflere göre düzenlenmesi olarak tanımlanan, kalkınmada önemli yeri olan meslek yüksekokulları, kuruldukları bölgede yaşam kalitesinin yükselmesi, kültürel etkinliklerin artması, eğitime katılma oranında artış olması gibi faydalar da sağlamaktadır. Yıldız ve Talih (2011) üniversitelerin kalkınmaya sağladığı faydalar konusunda yapmış oldukları çalışmada bu katkıları ekonomik ve sosyal katkı olarak iki alt grupta incelemişlerdir. Araştırmacılar yükseköğretim kurumlarının ekonomik katkıları istihdam yaratma, nitelikli nüfus, harcamaların gelir yaratma etkisi, yeni ürün geliştirme vb. olarak belirlerken; sosyal katkıları eğitime katılma oranının artması, kültür alışverişi, kalkınmanın sürdürülebilirlik kazanması vb. olarak belirtmişlerdir (Yıldız & Talih, 2011).

2. Ege Bölgesi’nde Bulunan Meslek Yüksekokullarının Mevcut Durumları

Yapılan bu çalışmada Ege Bölgesi’nde yer alan sekiz ilde bulunan 15 farklı üniversitenin bünyesinde yer alan toplam 109 meslek yüksekokulunun genel bilgileri (öğretim elemanı sayıları, program profilleri vb.) Temmuz 2013 tarihi itibarıyla üniversitelerin internet sitelerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesiyle mevcut durumları ortaya konulmuştur.

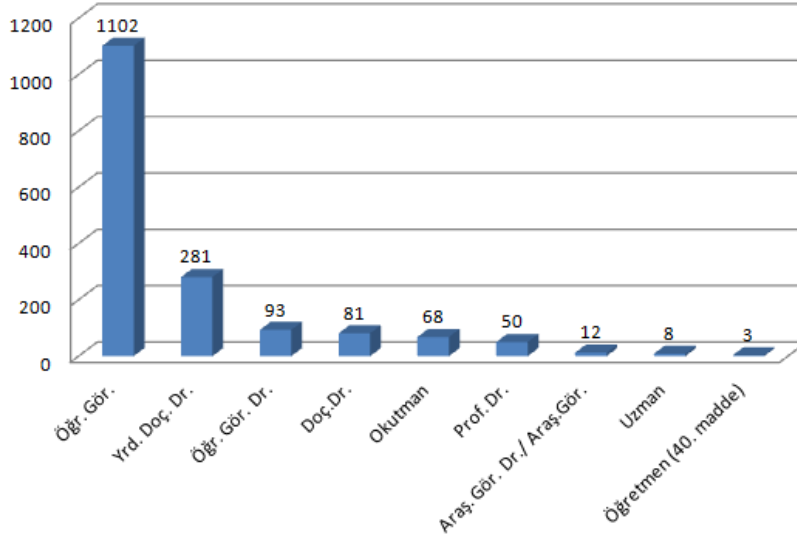
Tablo 1. Ege Bölgesi'nde bulunan üniversitelere bağlı meslek yüksekokullarının mevcut durumu

Bulunduğu Şehir	Üniversite	Meslek Yüksekokulu Sayısı (MYS)	Öğretim Elemanı Sayısı (ÖES)	Öğretim Üyesi Sayısı (ÖÜS)	Doktoralı Öğretim Elemanı Sayısı (DES)	Program Sayısı (PS)
Afyon	Afyon Kocatepe Üniv.	15	199	37	39	119
Aydın	Adnan Menderes Üniv	16	191	23	34	115
Denizli	Pamukkale Üniv	11	197	30	39	73
İzmir	Dokuz Eylül Üniv	7	171	67	84	40
İzmir	Ege Üniv	7	160	58	84	67
İzmir	Gediz Üniv	1	34	3	3	10
İzmir	İzmir Ekonomi Üniv	2	33	21	22	12
İzmir	İzmir Üniv	1	12	3	4	3
İzmir	İzmir Katip Çelebi Üniv	1	1	1	1	9
İzmir	Şifa Üniv	1	12	9	9	8
İzmir	Yaşar Üniv	1	23	7	9	8
Kütahya	Dumlupınar Üniv	11	122	12	12	105
Manisa	Celal Bayar Üniv	15	224	85	95	67
Muğla	Muğla Sıtkı Koçman Üniv	12	220	38	50	70
Uşak	Uşak Üniv	8	99	18	20	52

2.1. Öğretim Elemanı Sayıları

Ege Bölgesi'nde mevcut meslek yüksekokullarının öğretim elemanı sayıları incelendiğinde 109 meslek yüksekokulunda çalışan toplam öğretim elemanı sayısının 1698 olduğu görülmüştür. Şekil 1'de Ege Bölgesi'nde çalışan öğretim elemanlarının kadroya göre dağılımı görülmektedir. Bu şekle göre üniversitelerde bulunan öğretim görevlisi yüzdesinin % 65 oranına sahip olduğu ve beklenildiği gibi yüksek çıktığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, yardımcı doçent kadrosu oranının % 17 olması da dikkat çekici bir sonuçtur.

Öğretim Elemanları



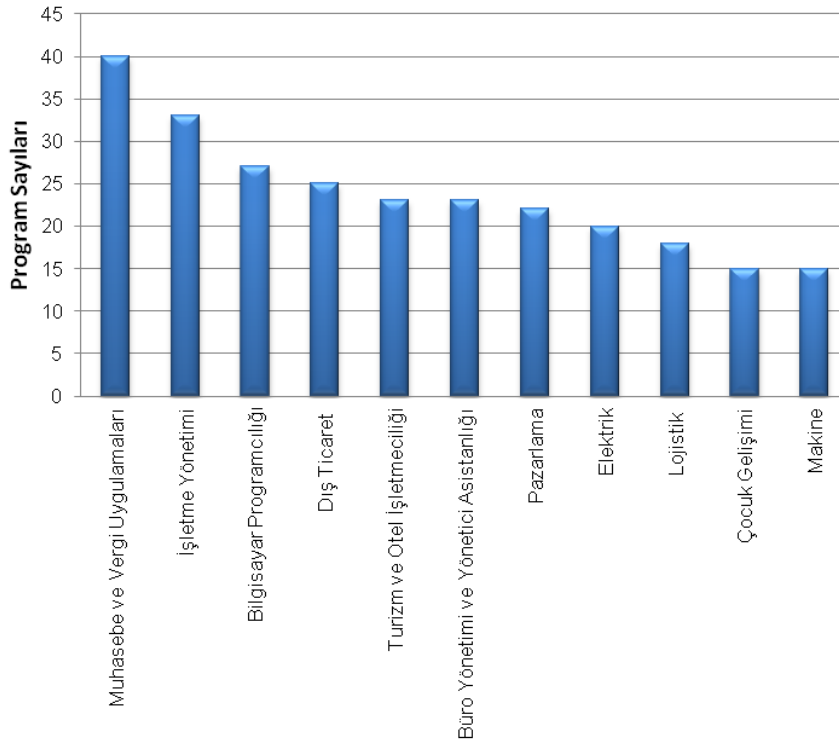
Şekil 1. Ege Bölgesi meslek yüksekokulları öğretim elemanı dağılımı

Öğretim elemanı sayıları üniversiteler bazında incelendiğinde, meslek yüksekokullarında en fazla öğretim elemanı bulunduran üniversitelerin Celal Bayar Üniversitesi (224), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (220), Afyon Kocatepe Üniversitesi (199) ve Pamukkale Üniversitesi (197) olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, yeni açılan devlet üniversiteleri ve özel üniversitelerin meslek yüksekokullarındaki öğretim eleman sayılarının beklenildiği gibi henüz oldukça az olduğu görülmüştür.

Ege Bölgesi'nde bulunan meslek yüksekokullarında çalışan toplam öğretim elamanı sayısı (ÖES) ve toplam meslek yüksekokulu sayısı (MYS) oranlanarak, Ege Bölgesi'nde bir meslek yüksekokulunda çalışan ortalama öğretim elemanı sayısı hesaplandığında bu oranın 15,58~16 öğretim elemanı/okul olduğu belirlenmiştir. Bu oran üniversiteler bazında hesaplandığında ise bölgedeki yedi üniversitenin bu değeri geçtiği görülmüştür. Bu üniversitelerden en yüksek orana sahip olan ilk üçü sırasıyla; Gediz Üniversitesi (34,00), Dokuz Eylül Üniversitesi (24,43) ve Yaşar Üniversitesi (23,00)'dir. Öğretim üyesi sayısı (ÖÜS) için aynı hesaplama yapıldığında ise, bu değer 3,78~4 öğretim üyesi/okul olduğu görülmüştür. Bu değer en yüksek olduğu üniversiteler İzmir Ekonomi Üniversitesi (10,50), Dokuz Eylül Üniversitesi (9,57) ve Şifa Üniversitesi (9,00)'dir.

2.2. Program Profilleri

Ege Bölgesi kültürel ve sosyal açıdan zengin ve içerisinde çeşitli sanayi kollarını barındıran büyük bir bölgedir. Ege Bölgesi'nde bölgesel kalkınmaya büyük katkısı olan birçok meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Bu meslek yüksekokullarının bünyesinde toplam 189 farklı program yer almaktadır. 26 program için ise ders içerikleri aynı olmasına karşın program isimlerinde kelime, harf değişiklikleri bulunduğu belirlenmiştir. Ege Bölgesi'nde en fazla bulunan programlar sıralandığında Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, İşletme Yönetimi, Bilgisayar Programcılığı, Dış Ticaret, Turizm ve Otel İşletmeciliği, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı, Pazarlama, Elektrik, Lojistik, Çocuk Gelişimi ve Makine olduğu görülmektedir (Şekil 2).



Şekil 2. Ege Bölgesi'nde en fazla bulunan programlar ve sayıları

Ege Bölgesi'nde yer alan meslek yüksekokullarında bulunan toplam öğretim elemanı sayısı (ÖES) toplam program sayısına (PS) oranlandığında; bu değer 2,24 olduğu dikkat çekici bir sonuçtur. Bu oran üniversiteler bazında hesaplandığında, bu değeri geçen üniversiteler sıralamasında Dokuz Eylül Üniversitesi (4,27), İzmir Üniversitesi (4,00), Gediz Üniversitesi (3,40), Celal Bayar Üniversitesi (3,34) ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (3,14) ilk sıralarda yer almaktadır. Toplam öğretim üyesi sayısı (ÖÜS)/toplam program sayısı (PS) oranı 0,54 ve doktoralı öğretim elemanı sayısı (DES) oranı ise 0,67

olarak hesaplanmıştır. Bu oranları geçerek üst sıralarda yer alan üniversiteler Celal Bayar Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Üniversitesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi ve Şifa Üniversitesi olduğu görülmektedir.

2.3. Bilimsel Dergi

Meslek yüksekokullarının bilimsel dergi çıkarmaları üretilen bilginin paylaşımı ve yayılması adına önemlidir. Ege Bölgesi'nde bulunan meslek yüksekokulları içerisinde, kendi bünyesinde dergi çıkaran meslek yüksekokulu sayısının toplam 4 olduğu belirlenmiştir. Bu oranın toplam meslek yüksekokulu sayısının yaklaşık %3,66'sı olduğu ve bu oranın oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir.

2.4. Bologna Süreci ve Diploma Eki

Bologna Süreci, pek çok uluslararası kuruluşun işbirliği ile 47 üye ülke tarafından oluşturulan ve sürdürülen bir süreçtir. Temel amacı, yükseköğretim sistemlerinin kendilerine özgü farklılıklarının korunarak birbirleriyle karşılaştırılabilir olması ve uyumlu hale getirilmesidir. Bu şekilde, bir ülkeden ya da yükseköğretim sisteminden bir diğerine geçişin kolaylaşması ve böylece öğrenciler ve öğretim görevlilerinin hareketliliği ve istihdamının artırılması planlanmaktadır (Yükseköğretim Kurulu Bologna Süreci , 2013). Ege Bölgesi'nde bulunan meslek yüksekokullarının bağlı bulunduğu 15 üniversitenin Bologna sürecine geçiş ve diploma eki için çeşitli çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir.

3. Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sanayi ve hizmet sektörlerindeki en önemli sorunlarından biri vasıflı "ara eleman" eksikliğidir. Mesleki ve teknik eğitimin öneminin farkında olan ülkelerde ise gelişmişlik oranı ve ekonomik kalkınmanın yüksek olduğu görülmektedir. Meslek yüksekokulları dünyada değişen sosyal, kültürel ve ekonomik olaylara paralel şekilde yapısal ve fonksiyonel değişimlere uğramaktadır. Ancak ülkemizde yıllar içerisinde gerçekleşen güncel ve sektörel gelişimler, değişimler dikkate alındığında, çeşitli popülist yaklaşımlar nedeniyle meslek yüksekokullarında sınırlı ölçüde iyileştirmeler gerçekleştiği ve bu süreçte meslek yüksekokullarına gereken önemin verilmediği görülmektedir. Ülkemizde meslek yüksekokullarının yaşamış olduğu çeşitli sorunlar nedeniyle bu okullardan beklenen yeterli katkı sağlanamamaktadır (Bahşi, 2009). Bu sorunlar Ege Bölgesi için yapılan çalışmaların sonuçlarına bağlı olarak incelendiğinde aşağıdaki gibi olduğu görülmüştür.

- Ege Bölgesi'nde yer alan 15 üniversiteden sekizinin İzmir'de yer aldığı ve il bazında meslek yüksekokullarında yer alan program sayılarına göre en fazla programın bu şehirde bulunduğu (157) görülmektedir. Bu durum İzmir'in mesleki eğitime önem veren bir kent olduğunu, gerekli ve uygun yatırımlar yapılması halinde yetişmiş insan gücünün kentin gelişimine katkı koyabileceğini ortaya koymaktadır.
- Çalışan akademik personelinin %30'u doktora derecesine sahip olan Ege Bölgesi meslek yüksekokullarında, ülke genelinde ve bölgesel olarak bilginin paylaşımında kullanılan bilimsel dergilerin çıkarılma oranının %3,66 gibi oldukça düşük bir değer olduğu görülmektedir. Yükselme kriterlerinden biri olan akademik çalışma yapma gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda meslek yüksekokullarının çıkardığı bilimsel dergi sayılarının artırılması gerekmektedir.
- Meslek yüksekokullarında program açma kriterine göre, alanında kadrolu en az üç öğretim görevlisinin bulunması ve bu öğretim görevlilerinden en az bir tanesinin yüksek lisans mezunu olması gerekmektedir (Yükseköğretim Kurulu, 2013). Ege Bölgesi toplamında program başına düşen öğretim elemanı sayısı hesaplandığında bu değer 2,24 olduğu ve program açma kriterinin genel olarak sağlanmadığı görülmektedir. Üniversiteler bazında incelendiğinde ise, üç öğretim elemanı gerekliliği için 10 üniversitenin bu değer altında kaldığı belirlenmiştir.

Sorunun çözümlenebilmesi amacıyla ya öğretim elemanı sayısı yetersiz olan programlar kapatılmalı ya da meslek yüksekokullarında donanımlı öğretim elemanı sayısında artış yapılması gerekmektedir. 2007-2012 Yükseköğretim Stratejisi'nde de öğretim elemanı sayısında yetersizlik tespit edilmiş ve bu konuda iyileştirme yapılması gerekliliği belirtilmiştir (Yükseköğretim Kurulu, 2007).

- Ege Bölgesi genelinde program başına düşen doktora yapmış olan öğretim elemanı sayısının 0,67 olduğu görülmektedir. Bu değer düşük olması meslek yüksekokullarında kalitenin arttırılması adına oldukça olumsuzluk arz etmektedir. Bu noktada meslek yüksekokulu yönetimlerinin akademik personelini, akademik yükselme ve çalışma yapmaları için teşvik etmeleri gerekmektedir.
- Ege Bölgesi'nde bulunan birçok il ve ilçede genel olarak sektörel gelişime uygun olarak meslek yüksekokullarında programlar açılmıştır. Örneğin; Pamukkale Üniversitesi Buldan Meslek Yüksekokulu'nda bulunan Giyim Üretim Teknolojisi Programı, Celal Bayar Üniversitesi Akhisar Meslek Yüksekokulu'nda bulunan Endüstriyel Tavukçuluk Programı vb. Bu durum bölgelerin kalkınması adına olumlu bir gelişmedir. Ama bunun tersi durumlarında bulunduğu ve sektörün gelişimine uygun olmayan programların meslek yüksekokullarında mevcut olduğu da görülmüştür. Bundan sonraki süreçte, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın Mayıs 2012 tarihinde açıklamış olduğu 81 il Durum Raporu'nda yer alan Potansiyeli ve Talebi Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar dikkate alınarak program açılmasının uygun olduğu düşünülmektedir.
- Meslek yüksekokullarında yer alan programlar incelendiğinde 26 programda ders içerikleri aynı olmasına karşın program isimlerinde harf ya da kelime değişiklikleri olduğu görülmektedir. Bunun sebebi meslek yüksekokullarını iyileştirmeye yönelik çalışmaların tamamlanmadan bir diğlerinin başlaması ve uygulamaların tüm meslek yüksekokullarında aynı düzeyde ilerlememesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, bazı meslek yüksekokullarında programlar bölüm başkanlığına dönüştürülürken, bazılarında ise program koordinatörlüğü olarak devam etmektedir. Program adlarında dil birliğinin olmaması üniversiteler arası yatay geçişler ve dikey geçişlerde de karışıklığa yol açabilmektedir.
- Yapılan araştırma sırasında internet sayfaları incelenen meslek yüksekokullarının birçoğunun gerekli genel bilgi paylaşımlarını gerçekleştirmediği ve güncellemelerini düzenli aralıklarla yapmadığı görülmüştür. Karşılaşılan bu durum çalışmada bir kısıt olarak değerlendirilmiştir.

Referanslar

- Bahşi, N. (2009). Meslek Yüksekokullarında Yöneticilerin Karşılaştığı Sorunlar. *1. Uluslararası 5. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu*. Konya.
- DPT. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- Erden, D. V. (2007). Meslek Liselerinden Meslek Yüksekokullarına Sınavsız Geçişin Ankara Üniversitesi Kalecik Meslek Yüksekokulu'ndaki Sonuçları. *Ulusal Meslek Yüksekokulu Sempozyumu Bildiriler Kitabı II* (s. 106-109). İzmir: Ege Üniversitesi.
- Gürbüz, R. (2011). Meslek Yüksekokulları Nedir? *METEF Fuarı Sunusu*. Ankara.
- Kavak, Y. (1992). Meslek Yüksekokulları İş Hayatı İlişkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı:7*, 95-115.
- Yıldız, E., & Talih, D. (2011). Üniversitelerin Kalkınmadaki Rolü: Babaeski Meslek Yüksekokulu Örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* (6:2), 269-287.
- Yükseköğretim Kurulu. (2007). *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi (2007-2012)*. Ankara.

Yükseköğretim Kurulu. (2013, Eylül 9). Yükseköğretim Kurulu Mevcut Programlara Ön Lisans Öğrenci Alınması İçin Ölçütler ve Başvuru Formatı: http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/18738 adresinden alınmıştır.

Yükseköğretim Kurulu. (2013, Eylül 9). Yükseköğretim Kurulu Bologna Süreci: <https://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&c=1&i=3> adresinden alınmıştır.